

Krzysztof Kawęcki

Katedra Stosunków Międzynarodowych, Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie
E-mail: k_kawecki@interia.pl

Geneza akcji wyborczej solidarność / *The genesis of the Solidarity Electoral Action*

Abstract

In June 1996, the Polish right-wing parties, which had hitherto been broken up, united thanks to the efforts of Independent Self-governing Trade Union "Solidarity" and formed a political party coalition named Solidarity Electoral Action (AWS). About forty political formations entered the coalition. The AWS platform was based on a social economy market model. The coalition declared to carry out reforms of healthcare and education systems, improve the functioning of courts and initiate a non-political civil service. There were two main goals announced in its foreign policy: obtaining the membership in NATO and the accession to the European Union understood as 'Europe of Fatherlands'. AWS won the elections in 1997 with the result of 34 per cent of the vote.

Keywords: Right-wing parties; Solidarity Electoral Action; Independent Self-governing Trade Union "Solidarity"; the Holy See's Charter of the Rights of the Family; political platform of Solidarity Electoral Action, the program teams of the Solidarity Electoral Action.

WPROWADZENIE

W czerwcu 1996 roku rozbite dotychczas partie prawicowe dzięki działaniom podjętym przez Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” zjednoczyły się tworząc Akcję Wyborczą Solidarność. Do AWS przystąpiło około 40 ugrupowań. Program AWS mieścił się w modelu socjalnej gospodarki rynkowej. Deklarowano przeprowadzenie reformy służby zdrowia i edukacji, usprawnienie działalności sądów, wprowadzenie apolitycznej służby cywilnej. W zakresie polityki zagranicznej zapowiadano uzyskanie przez Polskę członkostwa w NATO i integrację z Unią Europejską, rozumianą jako „Europa Ojczyzn”. W wyborach 1997 roku AWS odniosła zwycięstwo zdobywając prawie 34% głosów.

27 października 1991 roku odbyły się pierwsze w powojennej Polsce wolne wybory. W 37 okręgach wyborczych wybierano 391 posłów, zaś 69 mandatów było obsadzonych z tzw. partyjnych list krajowych. Spośród 111 zarejestrowanych komitetów wyborczych mandaty uzyskało 29. W wyborach obowiązywała ordynacja proporcjonalna. Mandaty mogły uzyskać komitety, które uzyskały co najmniej 5% głosów w skali kraju. Poszczególne komitety uzyskały następujące wyniki: Unia Demokratyczna (12,32%), Sojusz Lewicy Demokratycznej (11,99%), Wyborcza Akcja Katolicka, której trzon stanowiło Zjednoczenie Chrześcijańsko – Narodowe (8,74%), Porozumienie Obywatelskie Centrum (8,71%), Polskie Stronnictwo Ludowe – Sojusz Programowy (8,67%), Konfederacja Polski Niepodległej (7,50%), Kongres Liberalno – Demokratyczny (7,49%), Porozumienie Ludowe (5,47%), Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” (5,05%), Polska Partia Przyjaciół Piwa (3,27%), Chrześcijańska Demokracja (2,36%), Unia Polityki Realnej (2,26%), Solidarność Pracy (2,06%).

Po wyborach w 1991 roku w parlamencie reprezentowanych było dwadzieścia dziewięć ugrupowań. W Sejmie powstało 12 klubów parlamentarnych: SLD, UD, PSL, Polskiego Programu Liberalnego, Polskiej Partii Przyjaciół Piwa, KPN, ZChN, Konwencji Polskiej, NSZZ „S”, Porozumienia Centrum, Porozumienia Ludowego, Ruchu dla Rzeczypospolitej oraz sześć kół poselskich.

Wybory przyniosły układ partyjny skrajnie spolaryzowany, który charakteryzuje wysoka liczba relewantnych partii politycznych uczestniczących w rywalizacji politycznej, wielobiegunowość rywalizacji, wysoki poziom polaryzacji ideowej między partiami, szczególnie pozostającymi na tzw. skrajnej lewicy i prawicy. Układ ten oznacza stosunkowo wysokie poparcie dla partii nie mieszczących się w centrum przestrzeni politycznej, bilateralną opozycję wobec rządu (z „prawa” i „lewa”) oraz wykluczenie z procesu rządzenia partii uzyskujących liczące się poparcie wyborców. (Antoszewski, 1999: 259-260).

W gabinecie premiera Jana Olszewskiego (6 grudnia 1991 roku – 5 kwietnia 1992 roku) partycypowały cztery partie: Porozumienie Centrum, Zjednoczenie Chrześcijańsko – Narodowe, Partia Chrześcijańskich Demokratów i Porozumienie Ludowe.

Kolejne wybory parlamentarne odbyły się 19 września 1993 roku. Spośród 35 komitetów wyborczych mandaty do Sejmu uzyskało 6 komitetów: SLD (20,41%), PSL (15,40%), UD (10,59), Unia Pracy (7,28%), KPN (5,77%), Bezpartyjny Blok Wspierania Reform (5,41%).

Reprezentacji parlamentarnej nie uzyskała koalicja Katolickiego Komitetu Wyborczego „Ojczyzna” (ZCh-N, Stronnictwo Ludowo – Chrześcijańskie, Partia Chrześcijańskich Demokratów, Partia Konserwatywna, Federacja Polskiej Przedsiębiorczości), która zdobyła 6,37% głosów w skali kraju. Poza parlamentem znalazły się również m.in. NSZZ „S” (4,90%), PC (4,42%), Kongres Liberalno – Demokratyczny (3,99%), UPS (3,18%), RdR (2,70%), Polskie Stronnictwo Ludowe – Porozumienie Ludowe (2,37%).

W wyborach na zjednoczoną listę lewicy, którą stanowił SLD oddano ponad 2,8 mln głosów. Na ugrupowania centro – prawicowe padło około 3 mln głosów, z których połowa została zmarnowana, ponieważ listy partyjne nie przekroczyły wymaganego progu wyborczego – 5% dla partii i 8% dla koalicji wyborczych.

Wkrótce po wyborach w środowiskach prawicowych pojawiły się różne pomysły na przewyższenie klęski wyborczej. Jednym z nich była koncepcja sojuszu takich ugrupowań jak PC, ZCh-N, PL, RdR i mniejszych jak Partia Chrześcijańskich Demokratów czy Stronnictwo Ludowo – Chrześcijańskie. W zamysle autorów tego przedsięwzięcia byłyby to blok antykomunistyczny, który według lidera PC Jarosława Kaczyńskiego mógłby skupić organizacje wokół dwóch haseł: walki o lepszy, uczciwszy model kapitalizmu, (w przeciwieństwie do realizowanej koncepcji „republiki bananowej”) i obronę wartości chrześcijańskich. Wydaje się, że hasło to w programie lidera Porozumienia Centrum miało charakter przede wszystkim socjotechniczny. W konstruowanym sojuszu przewidywano także miejsce dla UPR i innych małych ugrupowań konserwatywnych. Pojawił się też pogląd, że jedyną strukturą, która może realnie przeciwstawić się rządzącemu, postkomunistycznemu układowi SLD – PSL jest „Solidarność”. Zwolennikami współpracy z NSZZ „S” byli Jarosław Kaczyński, Jan Olszewski i Zbigniew Romaszewski.

W kręgach partii centroprawicowych scenariusz ten był przez wielu działaczy odbierany jako „ucieczka do przodu” liderów, którzy – mając świadomość odpowiedzialności za wyborczą klęskę – ratują swoją pozycję polityczną próbując dogadać się między sobą, zanim wykrystalizują się konkurencyjne, oddalone inicjatywy. Stąd też w tym wyścigu do zjednoczenia prawicy, pojawiły się pomysły połączenia bez liderów, budowy prawicy wolnej od „klerykalizmu, antykomunizmu, skrajności”, połączonej z przekonaniem, że czas samodzielnych partii, takich jak PC, ZCh-N czy Partia Konserwatywna skończył się. Realną alternatywę dla lewicy upatrywano w stworzeniu dużego bloku prawicy. (Zalewski, Zaremba, 1993).

Pierwszą inicjatywą integracji ugrupowań prawicowych po przegranej prawicy w wyborach parlamentarnych 1993 roku było powstanie 14 października Sekretariatu Ugrupowań Centroprawicowych, w skład którego weszło kilka małych partii chrześcijańsko – demokratycznych, ludowych, konserwatywnych, niepodległościowych (piłsudczykowski). Z kolei 11 listopada zawiązane zostało Porozumienie 11 Listopada, które tworzyły Partia Chrześcijańskich Demokratów, Partia Konserwatywna, Stronnictwo Ludowo – Chrześcijańskie, Unia Polityki Realnej i Stronnictwo Narodowo – Demokratyczne. 9 maja 1994 roku pięć większych partii: Porozumienie Centrum, Zjednoczenie Chrześcijańsko – Narodowe, Koalicja Konserwatywna, Ruch dla Rzeczypospolitej i Polskie Stronnictwo Ludowe – Porozumienie Ludowe zawiązało Przymierze dla Polski. PdP miało być konfederacją, w której każda z partii zachowuje swoją tożsamość organizacyjną, polityczną i programową. (Paszkiwicz, 2004: 236-240).

Możliwości konsolidacji ugrupowań centrowych i prawicowych ograniczyły ambicje liderów i rywalizacja poszczególnych partii o uzyskanie dominacji. Konserwatywno – liberalna i antyzwiązkowa UPR skierowała nawet ofertę współpracy do „Solidarności” w ramach dużego stronnictwa na wzór amerykańskiej Partii Republikańskiej. UPR chciała w ten sposób przejąć inicjatywę polityczną i wyeliminować swojego najgroźniejszego konkurenta – Porozumienie Centrum. Zdaniem jednego z liderów UPR, Rafała Ziemkiewicza, „Solidarność” mogłaby odgrywać podobną rolę jak Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych w Sojuszu Lewicy Demokratycznej. (Zalewski, 1994)

W styczniu 1995 roku Przymierze dla Polski i Porozumienie 11 Listopada zawarły porozumienie o współpracy, a dwa miesiące wcześniej zawiązane zostało – pod honorowym patronatem biskupa Warszawy – forum dyskusyjne z udziałem kilkunastu partii i NSZZ „Solidarność”, w tym niektórych ugrupowań z dwóch bloków integracyjnych prawicy. Od miejsca spotkania (plebania Kościoła św. Katarzyny) zwane było Konwentem św. Katarzyny. Wkrótce jednak w środowisku tym doszło do dekompozycji w związku z wyborami prezydenckimi. Poszczególnych liderów dzieliła kandydatura Lecha Wałęsy. Konwent św. Katarzyny nie był w stanie uzgodnić wspólnego kandydata na prezydenta. Ostatecznie, w kompromitującym stylu dwie rywalizujące grupy ogłosiły zwycięstwo w głosowaniu sondażowym swoich kandydatów: Jana Olszewskiego i Hanny Gronkiewicz – Waltz. Konwent św. Katarzyny, Przymierze dla Polski i Porozumienie 11 Listopada rozpadły się, kończąc swoją działalność. (Paszkiwicz, 2004: 233-234)

Skłócona prawica zjednoczyła się dzięki działaniom podjętym przez NSZZ „Solidarność”. Z inicjatywy związku doszło 8 czerwca 1996 roku w Warszawie do spotkania liderów ponad dwudziestu ugrupowań politycznych i społecznych, podczas którego wyrażono wolę powołania Akcji Wyborczej „Solidarność”. Wkrótce inicjatywa ta została usankcjonowana uchwałą Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „S”, w której zapowiedziano udział „Solidarności” w najbliższych wyborach do Sejmu i Senatu.

W uchwale podkreślano, że celem Związku jest zapewnić należne Polsce miejsce w świecie oraz godne życie obywateli. Wymaga to uchwalenia w przyszłym Sejmie nowej Konstytucji opartej na projekcie NSZZ „S”, przeprowadzenia uwłaszczenia obywateli i zreformowania systemu ubezpieczeń społecznych.

Formalnie Akcja Wyborcza Solidarność powstała 11 lipca 1996 roku, gdy jej sygnatariuszami stały się ugrupowania, które ratyfikowały Deklarację z 8 czerwca oraz te, które przystąpiły do Akcji po tym terminie. Ostatecznie do AWS przystąpiło trzydzieści dziewięć ugrupowań. Były to: Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe, Ruch dla Rzeczypospolitej, Konfederacja Polski Niepodległej, Koalicja Ludowo-Niepodległościowa, Chrześcijańska Demokracja – Stronnictwo Pracy, PSL Mikołajczykowski, Bezpartyjny Blok Wspierania Reform – „Solidarni w Wyborach”, Stronnictwo Narodowo-Demokratyczne, Partia Chrześcijańskich Demokratów, Stronnictwo polityki Realnej, Ruch dla Rzeczypospolitej – Obóz Patriotyczny, Nowa Polska, Ruch Stu, Prawica Narodowa, Inicjatywa Integracyjna,

Niezależne Zrzeszenie Studentów, Partia Konserwatywna, Stronnictwo Demokracji Polskiej, Zjednoczenie Polskie, Porozumienie Centrum, Instytut Lecha Wałęsy, NSZZ „Solidarność”.

Kluczowym dokumentem nowej koalicji była Karta Akcji Wyborczej Solidarność. Zapowiadano w niej, że celem Akcji jest stworzenie programu dla Polski, udział w najbliższych wyborach parlamentarnych, a po wygraniu wyborów stworzenie rządu, powołanie jednego klubu parlamentarnego, przygotowanie i udział w wyborach samorządowych. W Karcie AWS znalazła się deklaracja podjęcia zadania budowy szerokiej, nowoczesnej formacji politycznej służącej obronie interesu narodowego a także tradycjom narodowym, chrześcijańskim i niepodległościowym. Punkt wyjścia do tworzenia programu stanowić miały ustalenia programowe zawarte w przygotowanych przez NSZZ „Solidarność” projektach aktów prawnych: projekcie konstytucji, uwłaszczenia powszechnego obywateli, ubezpieczeń społecznych, projektach ustawy o ubezpieczeniach zdrowotnych i o jawności życia publicznego, prorodzinnych rozwiązaniach ustrojowych, w tym prorodzinnym systemie podatkowym, reformy państwa w kierunku decentralizacji kompetencji finansów publicznych oraz rozwoju samorządów. Karta określała m.in. zasady organizacji AWS, Krajowego Komitetu Wyborczego, zasady wyłaniania kandydatów, regulamin tworzenia listy kandydatów AWS do Sejmu RP a także kwestie finansowe.

Podstawową, centralną strukturą organizacyjną AWS była Rada Krajowa. W jej skład wchodziło pięciu przedstawicieli NSZZ „Solidarność” i po jednym spośród pozostałych członków Akcji. Przewodniczącym Akcji został Przewodniczący Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”- Marian Krzaklewski. Przyjęta została zasada głosowania udziałami: połowa udziałów należała do przedstawicieli NSZZ „Solidarność”, a druga – do pozostałych członków Akcji. Zasada parytetu miała gwarantować skuteczność działania. Zgodnie z Kartą Rada Krajowa podejmowała decyzje większością 3/4 udziałów przy obecności dysponentów 2/3 udziałów. Rada Krajowa powołała Zespół Koordynacyjny jako władzę wykonawczą AWS. W jego skład weszło sześciu przedstawicieli NSZZ „Solidarność” i sześciu wyłonionych spośród pozostałych członków Akcji. Przewodniczącym Zespołu Koordynacyjnego został Marian Krzaklewski (NSZZ „Solidarność”), a wiceprzewodniczącymi Marian Piłka (ZChN), Adam Słomka (KPN-Obóz Patriotyczny), Janusz Tomaszewski (NSZZ „Solidarność”). Strukturę terenową tworzyły Oddziały Regionalne AWS.¹ (Anusz, et al., 1997: 11-24).

W zamyśle liderów „Solidarności” AWS miał być formacją zbudowaną na zasadach programu chrześcijańsko – społecznego. Dlatego 31 sierpnia 1996 roku, podczas uroczystej Mszy św. w kościele św. Stanisława Kostki na Żoliborzu w Warszawie, gdzie posługę duszpasterską pełnił ksiądz Jerzy Popiełuszko, liderzy ugrupowań współtworzących Akcję podpisali Kartę Praw Rodziny Stolicy Apostolskiej.

¹ Sprawozdanie z prac Tymczasowego Zespołu Koordynacyjnego AWS (Grudzień 1996 – luty 1997), s. 6-8, 1 III 1997 (w posiadaniu autora); A. Anusz, et al., ABC Akcji Wyborczej Solidarność, Warszawa 1997op.cit. s. 11-24

W celu wypracowania programu AWS powołane zostały Zespoły Programowe:

- ds. Zagadnień Ustrojowych i Prawnych, któremu przewodniczył prof. Witold Kulesza,
- ds. Rodziny (senator Alicja Grześkowiak),
- ds. Polityki Gospodarczej (prof. Jerzy Buzek),
- ds. Rolnictwa, Mieszkańców Wsi i Małych Miast (Janusz Byliński),
- ds. Zabezpieczenia Społecznego (Kazimierz Kapera),
- ds. Bezpieczeństwa Obywateli, Przeciwdziałania Przystępczości i Patologiom Społecznym (Janusz Pałubicki),
- ds. Polityki Międzynarodowej (prof. Paweł Łączkowski),
- ds. Bezpieczeństwa Narodowego (Romuald Szeremietiew),
- ds. Edukacji i Wychowania (Stefan Kubowicz),
- ds. Kultury Narodowej (Jacek Weiss),
- ds. Ochrony Środowiska (prof. Jan Szyszko),
- ds. Mediów (Bogusław Kowalski).

W pierwszym plenarnym spotkaniu programowym na Politechnice wzięło udział około 400 ekspertów zgłoszonych przez NSZZ „Solidarność” i ugrupowania AWS.

W lutym 1997 roku przyjęte zostało logo AWS, które występowało we wszystkich dokumentach Akcji. Praktycznie każde posiedzenie Zespołu Koordynacyjnego kończyło się konferencją prasową przewodniczącego AWS. Zespół powołał (na bazie solidarnościowego „Tygodnika Małopolska”) „Tygodnik AWS”, którego numer zerowy ukazał się w grudniu 1996 roku. Nakład tygodnika wynosił około 100 tysięcy egzemplarzy.

W marcu nastąpiło ostateczne zamknięcie budowy struktur terenowych (do poziomu pełnomocników gminnych) i wstępne zakończenie prac nad programem. 27 maja 1997 roku Rada Krajowa przyjęła „Program Akcji Wyborczej Solidarność”.² (Anusz, et al., 1997: 153-154). Zapowiadano w nim stworzenie nowoczesnego, sprawiedliwego i suwerennego państwa zbudowanego na patriotycznych i chrześcijańskich wartościach – „*Prawej Polski silnych rodzin i solidarnych pokoleń*”. Na pierwszym miejscu znalazły się kwestie poświęcone rodzinie – prorodzinna polityka podatkowa i zwiększenie pomocy dla matek wychowujących małe dzieci. Szczególną opieką miały zostać otoczone rodziny wielodzietne. W „Programie AWS” deklarowano głębokie zreformowanie służby zdrowia i radykalną reformę edukacji, która dostosuje szkoły podstawowe, zawodowe i średnie do potrzeb współczesności. Następnie, w programie, znalazły się zapisy o wprowadzeniu nowoczesnej gospodarki. Mieściły się one w modelu socjalnej gospodarki rynkowej. Utrzymywano, że podstawą gospodarki będzie własność prywatna i mechanizmy rynkowe. Funkcja państwa jako właściciela i centralnego regulatora gospodarki miała zostać ograniczona. Jednym z priorytetów polityki gospodarczej miało

2 Sprawozdanie z prac Tymczasowego Zespołu ..., s. 3-5.

być upowszechnienie własności prywatnej przez uwłaszczenie społeczeństwa. Środki z przeprowadzonej reprivatyzacji trafić miały w pierwszej kolejności do przyszłych funduszy emerytalnych. Jednym ze sztandarowych haseł AWS było silne, bezpieczne państwo. W tym celu w programie znalazły się m.in. deklaracje wprowadzenia apolitycznej służby cywilnej, usprawnienia działania sądów, poszerzenia jawności życia publicznego i podjęcia działań na rzecz przywrócenia pluralizmu w mediach. Ostatnim obszarem zapisanym w „Programie AWS” było uzyskanie przez Polskę pełnoprawnego członkostwa w NATO i integracja z Unią Europejską.³

Program wyborczy AWS, w tym niewielki objętościowo rozdział poświęcony integracji z NATO i UE, był efektem kompromisu pomiędzy różnymi podmiotami Akcji. Idea integracji opisana została jako „*Europa wolnych narodów, Europa Ojczyzn*”. Trafna jest opinia, że język sformułowań w dokumentach Akcji Wyborczej Solidarność o „*Europie wspólnych wartości*” to język, w którym nie sposób usłyszeć o konkretnych rozwiązaniach instytucjonalnych UE. Znamienne, że w przedstawionym na krótko przed wyborami parlamentarnymi 1997 roku przez lidera AWS Mariana Krzaklewskiego 21-punktowym programie nowego ugrupowania pod nazwą „Plan dla Polski XXI wieku”, który otwierała obietnica prorodzinnej polityki państwa zamykała zapowiedź nowelizacji Konstytucji zgodnie z ideałami „Solidarność” nie znalazła się kwestia integracji europejskiej. W wymiarze polityczno – instytucjonalnym Europę XXI wieku liderzy AWS nazywali najczęściej Europą Ojczyzn, choć nie wszyscy z nich potrafili zdefiniować to pojęcie. (Madera A, 2003: 172-192).

Zdaniem przywódców NSZZ „Solidarność” Akcja Wyborcza Solidarność swój program opierała na solidarnościowym projekcie Konstytucji kształtującym wizję państwa obywatelskiego. Drugim dokumentem była Karta AWS, w której podkreśla się konieczność uwłaszczenia obywateli, reformy systemów ubezpieczeniowych, decentralizacji państwa, rozliczenie peerelowskiej przeszłości, akcentowanie szczególnego miejsca rodziny w systemie ekonomicznym i społecznym. (Rybicki, 1996:49) Postulaty te były zbieżne z oczekiwaniami kierownictwa, największej partii prawicowej AWS, Zjednoczenia Chrześcijańsko – Narodowego, które oczekiwało, że AWS w pierwszej kolejności zajmie się polityką prorodziną, po drugiej walką z przestępczością (doprowadzi do zaostrzenia polityki karnej). Trzecia kwestia to polityka gospodarcza – obniżenie podatków. W następnej kolejności liderzy ZCh-N oczekiwali realizacji polityki rolnej, uwłaszczenia, ubezpieczeń społecznych i polityki handlowej. (Piłka, 1996: 34)

Program wyborczy AWS uzyskał poparcie wielu znaczących osobistości. Socjolog Jadwiga Staniszkis zadeklarowała głosowanie na ten program, którego osią konstrukcyjną jest - jej zdaniem - walka o otwarte, solidarne i dynamiczne społeczeństwo. Podobnie wybitny poeta Zbigniew Herbert uważał projekt AWS „*w całości za dobry, we fragmentach za bardzo dobry*” (Anusz, et al., 1997: 76-79).

³ Program Akcji Wyborczej Solidarność, (bez daty i miejsca wydania), Wydawnictwo Krajowy Komitet Wyborczy Akcji Wyborczej Solidarność (w posiadaniu autora).

Akcja Wyborcza Solidarność skupiła zdecydowaną większość ugrupowań prawicowych, poza Ruchem Obrony Państwa Jana Olszewskiego i Unią Polityki Realnej Janusza Korwina – Mikke. O ile UPR nie była dla NSZZ „S” ważnym partnerem koalicyjnym to Ruch Odbudowy Polski traktowany był jako główny partner przyszłej koalicji. Podstawą współpracy miał być Obywatelski Projekt Konstytucji RP przygotowany wspólnie przez NSZZ „Solidarność” i Ruch dla Rzeczypospolitej. Pertraktacje rozpoczęte w marcu 1996 roku zakończyły się niepowodzeniem. ROP odrzucił koncepcję NSZZ „S” budowania szerokiego bloku postsolidarnościowego ze środowiskami, które obarczał odpowiedzialnością za doprowadzenie do upadku rządu Jana Olszewskiego. Z kolei Komisja Krajowa NSZZ „S” nie zaakceptowała pomysłu ROP wystawienia listy wyborczej, na której byłiby wyłącznie kandydaci ROP i NSZZ „S”. Później ROP chciał trójpodziału na listach wyborczych: 1/3 dla niego, 1/3 dla „Solidarności” i reszta dla pozostałych partii AWS. (Krzaklewski 1996:26-27)

W kręgach kierowniczych AWS zdawano sobie sprawę, że aby naprawdę wygrać trzeba zdobyć co najmniej 307 mandatów. Zwykła większość pozwoli jedynie na stworzenie rządu, który nie będzie w stanie rządzić. Lider KPN Leszek Moczulski alarmował, żeby otrzymać 307 mandatów trzeba dostać 50% głosów. W tym celu konieczne jest stworzenie wspólnego bloku z Unią Wolności i Ruchem Odbudowy Polski. Dlatego, podkreślał, należy zawrzeć porozumienie, które miałyby tylko dwa cele: zdobycie jak największej liczby mandatów i przyjęcie ustalenia, że w przyszłym sejmie możliwe będzie odrzucenie każdego weta prezydenta. (Moczulski 1996:39-41). Także prezes Porozumienia Centrum, mimo konfliktu z Janem Olszewskim, był zwolennikiem podjęcia negocjacji z ROP. Kaczyński doceniał siłę ROP i uznawał, że wyeliminowanie lub marginalizacja tego ugrupowania jest nierealne (Kaczyński 1996:42)

W AWS nie było (oficjalnie) zwolenników współpracy z Unią Wolności. Marian Krzaklewski wyliczał błędy UW: atakowanie programu uwłaszczeniowego, współpracę w samorządach z komunistami, głosowanie za sprzedażą ziemi i przeciwko ustawie o ochronie życia poczętego. Zdaniem lidera „Solidarności” Związek zgadza się z antykomunizmem ROP, ale występowanie przez tę partię przeciw Lechowi Wałęsie wytwarza pole konfliktu między członkami Solidarności. (Krzaklewski 1996:25).

Jacek Rybicki, przewodniczący Regionu Gdańskiego NSZZ „Solidarność” zwracał uwagę, że jednym z zasadniczych błędów popełnionych na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych przez elity dawnej opozycji demokratycznej była próba marginalizacji roli NSZZ „S”. Środowiska liberalne, a także w części konserwatywne, przeniosły na grunt polski wzorce amerykańskie i angielskie, gdzie rola związków jest mocno ograniczona. Również „Solidarność” nie potrafiła określić swojego miejsca na scenie politycznej. Zawiodły próby samodzielnego startu w wyborach parlamentarnych 1991 i 1993 roku. W „Solidarności” nie było zgody na powołanie nowej partii związkowej. W NSZZ „S” zwyciężyło przekonanie, że „Solidarność”, obok postulatów czysto związkowych tj. doprowadzenia do zmian w zakresie prawa pracy, zawierania układów zbiorowych musi sformu-

mułować postulaty ustrojowe. Decyzję o udziale związku w wyborach w ramach koalicji Akcji Wyborczej Solidarność podjął Zjazd Krajowej NSZZ „S”. Zdaniem przewodniczącego Regionu Gdańskiego NSZZ „S” Jacka Rybickiego inna decyzja doprowadziłaby do działań skrajnie rewindykacyjnych, powodujących spadek poparcia społecznego. (Rybicki 1996:47-49)

W przeprowadzonych badaniach opinii społecznej (Ośrodek Badania Opinii Publicznej) z lipca 1996 roku Sojusz Lewicy Demokratycznej uzyskał 24 procentowe poparcie. Kolejne lokaty zajęły Akcja Wyborcza „Solidarność” z 15 proc. poparciem, Ruch Odbudowy Polski – 13 proc., Polskie Stronnictwo Ludowe – 10 proc., Unia Wolności – 6 proc. poparcia. Jednak już w sierpniu faworytami opinii publicznej okazały się AWS i SLD uzyskując po 21 procent głosów osób zamierzających wziąć udział w wyborach. Kolejne miejsca uzyskały: ROP (14 proc.), PSL (10 proc.) oraz Unia Wolności (6 proc.). We wrześniu pierwsze miejsce w przedwyborczym rankingu OBOP zajęła AWS z 23 proc. poparcia, wyprzedzając SLD z 19 proc. poparciem. Trzecie miejsce zajmowało Polskie Stronnictwo Ludowe – 12 proc. poparcia. ROP uzyskało 11 proc. poparcia, Unia Wolności 9 proc., Unia Pracy 5 proc. a Unia Polityki Realnej 3 proc. poparcie. W październiku pozycję lidera przedwyborczego rankingu OBOP utrzymała AWS uzyskując 21 proc. poparcie, wyprzedzając SLD z 19 proc. poparciem. W listopadzie OBOP przewidywał nikiłe zwycięstwo SLD z 20 proc. poparciem. AWS popierało 19 proc. zwolenników. Z kolei w innym badaniu, przeprowadzonym w lipcu przez Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) AWS uzyskała 26 proc. poparcie. SLD – 22 proc., PSL – 14 proc., ROP – 13 proc. i UW – 8 proc. poparcia. Listopadowy ranking CBOS przyniósł zdecydowane zwycięstwo AWS, która uzyskała 26 proc. poparcia. SLD uzyskał 22 proc., PSL – 11 proc., ROP – 8 proc., Unia Pracy 7 proc. i UW – 7 proc. poparcia.⁴

29 czerwca 1997 roku w Radomiu odbyła się Krajowa Konwencja AWS, formalnie rozpoczynająca kampanię wyborczą. Przyjęto hasło wyborcze AWS: „zAWSze Polska, Wolność, Rodzina.” Na Konwencji Marian Krzaklewski podkreślał, że system polityczny w Polsce jest w fazie przejściowej. Partie centroprawicy nie zdały egzaminu w walce z postkomuną. Wyraził przekonanie, że po wyborach AWS może stać się początkiem silnej, wrażliwej społecznie formacji centroprawicowej. Jednocześnie lider AWS odrzucił możliwość, zostania premierem - w przypadku zwycięstwa Akcji. Deklarował natomiast gotowość zostania do końca kadencji NSZZ „S”, przewodniczącym Związku. Krzaklewski odrzucił również możliwość, aby premierem przyszłego rządu został kandydat UW. (Krzaklewski 1996: 28-29)

Liderami AWS do Sejmu w poszczególnych okręgach zostali:

Warszawa – Zakrzewski Andrzej – (Instytut Lecha Wałęsy), województwo warszawskie – Smirnow Andrzej (NSZZ „S”), Biała Podlaska – Rębek Jerzy (Stronnictwo Konserwatywno – Ludowe), Białystok – Mozolewski Józef (NSZZ „S”), Bielsko – Biała – Szwed Stanisław (NSZZ „S”), Bydgoszcz – Brejza Ryszard (Liga

4 Badania opinii społecznej, ibidem, s. 52-59.

Miejska), Chełm – Denysiuk Zdzisław (NSZZ „S”), Ciechanów – Pietrasik Andrzej (Porozumienie Samorządowe), Częstochowa – Wojak Marek (NSZZ „S”), Elbląg – Cymański Tadeusz (PC), Gdańsk – Rybicki Jacek (NSZZ „S”), Gorzów Wielkopolski – Rawa Mieczysław (działacz samorządowy), Jelenia Góra – Matusiak Ryszard (NSZZ „S”), Kalisz – Mosiński Jan (NSZZ „S”), Sosnowiec – Laga Krzysztof (KPN – Obóz Patriotyczny), Katowice – Krzaklewski Marian (NSZZ „S”), Gliwice – Łuzniak Karol (NSZZ „S”), Kielce – Bartosz Waldemar (NSZZ „S”), Konin- Tyczka Antoni (Stowarzyszenie Rodzin Katolickich), Koszalin – Goliński Marian (Liga Miejska Szczecinek), Kraków – Kielian Władysław (NSZZ „S”), Krosno – Zajac Stanisław (ZCh-N), Legnica – Swakoń Jacek (NSZZ „S”), Leszno – Barys Elżbieta (NSZZ „S”), Lublin – Szczygieł Mieczysław (NSZZ „S”), Łomża – Janiszewski Marian (NSZZ „S”), Łódź – Krenc Władysław (NSZZ „S”), Nowy Sącz – Szkaradek Andrzej (NSZZ „S”), Olsztyn – Smoliński Andrzej (NSZZ „S”), Opole – Szelwicki Franciszek (NSZZ „S”), Ostrołęka – Krawczyk Rafał (Krajowy Zespół Elekcyjny – ekspert), Piła – Gawroch Antoni (NSZZ „S”), Piotrków Trybunalski – Kraus Janina (KPN-OP), Płock – Żółtowska Maria (NSZZ „S”), Poznań – Pałubicki Janusz (NSZZ „S”), Przemyśl – Kłak Krzysztof (NSZZ „S”), Radom – Belina Andrzej (NSZZ „S”), Rzeszów – Sieczkoś Zbigniew (NSZZ „S”), Siedlce – Janowski Gabriel (PSL-PL), Sieradz – Kubiak Dariusz (NSZZ „S”), Skierniewice – Miodowicz Konstanty (Instytut Lecha Wałęsy), Słupsk – Giedrojc Roman (ZCh-N), Suwałki – Goryszewski Henryk (ZCh-N), Szczecin – Komolowski Longin (NSZZ „S”), Tarnobrzeg – Gargas Andrzej (NSZZ „S”), Tarnów – Cygonik Grzegorz (KPN), Toruń – Wojtczak Michał (NSZZ „S”), Wałbrzych – Szewc Leszek (NSZZ „S”), Włocławek – Dębczyński Janusz (Stowarzyszenie Samorządowe), Wrocław – Wójcik Tomasz (NSZZ „S”), Zamość – Biela Adam (Obywatelskie Stowarzyszenie Uwłaszczeniowe), Zielona Góra – Jankowski Maciej (NSZZ „S”). (Anusz et al., 1997: 119-147)

Pierwszą dziesiątkę krajowej listy kandydatów Akcji Wyborczej Solidarność do Sejmu stanowili:

Marian Krzaklewski, Marian Piłka, Kazimierz Kapera, Paweł Łączkowski, Jacek Janiszewski, Krzysztof Tchorzewski, Czesław Bielecki, Kazimierz Janiak, Stanisław Iwanicki, Romuald Szeremietiew.⁵

W wyborach 1997 roku Akcja Wyborcza Solidarność zdobyła 33,83 % głosów (201 mandatów), stając się największym klubem parlamentarnym. AWS wraz z Unią Wolności sformułowała gabinet. Obsadziła 17 tek ministerialnych, w tym fotel premiera, którym został Jerzy Buzek. Marszałkiem Sejmu został Maciej Płażyński, a marszałkiem Senatu – Alicja Grzeškowiak. (Jednaka 1999: 10-11)

⁵ Krajowa lista kandydatów Akcji Wyborczej Solidarność do Sejmu, „Tygodnik AWS”, nr 36, 14 IX 1997.

LITERATURA:

1. Antoszewski A., System partyjny ekstremalnie spolaryzowany, w: M. Żmigrodzki (red.), Encyklopedia politologii, t. 3 Partie i systemy partyjne, Zakamycze 1999.
2. Anusz A., et al., Mossakowski R., Ołdak P., Siczek P., ABC Akcji Wyborczej Solidarność, Warszawa 1997op.cit. s. 11-24
3. Czas na Akcję. Wywiad z Marianem Krzaklewskim – przewodniczącym Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”, w: Biuletyn Informacyjny Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”. Numer specjalny, Gdańsk 1996.
4. Jednaka W., Akcja Wyborcza Solidarność, w: Marek Żmigrodzki (red.), Encyklopedia politologii, t III, Partie i systemy partyjne, Zakamycze 1999.
5. Kaczyński J., Zbudować Nowe Państwo, wywiad z prezesem PC Jarosławem Kaczyńskim, w: Akcja Wyborcza Solidarność. Biuletyn Informacyjny Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”. Numer specjalny, Gdańsk 1996.
6. Madera A., Unia Europejska jako Europa Ojczyzn w retoryce Akcji Wyborczej Solidarność, w: Juchnowski J., Tomaszewski J. (red), Europa i integracja europejska w polskiej myśli politycznej XX wieku, Wrocław 2003.
7. Moczulski L., Siła w jedności. Wywiad z przewodniczącym KPN. W: Akcja Wyborcza Solidarność. Biuletyn Informacyjny Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”. Numer specjalny, Gdańsk 1996.
8. Paszkiewicz K., Partie i Koalicje polityczne III Rzeczypospolitej, Wrocław 2004.
9. Piłka M., Odpowiedzialność za Państwo. Wywiad z prezesem ZChN Marianem Piłką, w: Akcja Wyborcza Solidarność. Biuletyn Informacyjny Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”. Numer specjalny, Gdańsk 1996.
10. Program Akcji Wyborczej Solidarność, (bez daty i miejsca wydania), Wydawnictwo Krajowy Komitet Wyborczy Akcji Wyborczej Solidarność (w posiadaniu autora).
11. Rybicki J., Akcja Wyborcza Solidarność – Sojusz związkokratów z kanapami?, w: Akcja Wyborcza Solidarność. Biuletyn Informacyjny Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”. Numer specjalny, XII Gdańsk 1996.
12. Sprawozdanie z prac Tymczasowego Zespołu Koordynacyjnego AWS (Grudzień 1996 – luty 1997) 1 III 1997 (w posiadaniu autora).
13. Zalewski I., UPR w koalicji z „Solidarnością”, „Życie Warszawy” z 8 X 1994.
14. Zalewski I, Zaremba P, Prawica szuka siebie. Wielu liderów, wiele pomysłów, wiele pretensji, „Życie” z 8 X 1993.